

Archeologische opgraving Stabroek – Dorpsstraat

Marijke Derieuw, Jordi Bruggeman en Natasja Reyns

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba 056

Aard onderzoek: Opgraving
Vergunningsnummer: 2011/342
Naam aanvrager: Marijke Derieuw
Naam site: Stabroek – Dorpsstraat
Opdrachtgevers: Vem-invest nv, Turnhoutsebaan 520, B-2970 SCHILDE
Opdrachtnemer: All-Archeo bvba, Barelveldweg 4, B-2880 BORNEM
Administratief toezicht: Onroerend Erfgoed Antwerpen, Alde Verhaert, Lange Kievitstraat 111/113 bus 52, B-2018 ANTWERPEN
Wetenschappelijke begeleiding: Rica Annaert, Onroerend Erfgoed, Phoenixgebouw 1ste verd., Koning Albert II-laan 19, bus 5, B-1210 BRUSSEL

Rapportage: All-Archeo bvba
Determinaties: lic. Marijke Derieuw, drs. Jordi Bruggeman en dra. Natasja Reyns

All-Archeo bvba
Barelveldweg 4
B-2880 Bornem

info@all-archeo .be
0478 36 57 07
0498 15 84 40

© All-Archeo bvba, 2011

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek. De aanbevelingen dienen louter ter advisering van het bevoegde gezag, zijnde Onroerend Erfgoed.

Inhoudsopgave

1 INLEIDING.....	5
2 PROJECTGEGEVENS EN AFBAKENING ONDERZOEK.....	7
2.1 Afbakening studiegebied.....	7
2.2 Aard bedreiging.....	8
2.3 Onderzoeksopdracht	9
3 BESCHRIJVING REFERENTIESITUATIE.....	11
3.1 Landschappelijke context.....	11
3.1.1 Topografie.....	11
3.1.2 Hydrografie.....	11
3.1.3 Bodem.....	12
3.2 Beschrijving gekende waarden.....	13
3.2.1 Historische gegevens.....	13
3.2.2 Archeologische voorkennis.....	14
3.2.3 Inschatting intactheid archeologisch erfgoed en archeologische potentie.....	15
4 RESULTATEN TERREINONDERZOEK.....	17
4.1 Toegepaste methoden & technieken.....	17
4.2 Periodes.....	18
4.3 Sporen.....	18
4.4 Vondsten.....	18
4.5 Natuurwetenschappelijke analyses en conservatie.....	18
5 BEWONINGSSPOREN VAN ONBEPAALEDATERING.....	19
5.1 Beschrijving van sporen en vondsten.....	19
5.1.1 Greppel.....	19
5.1.2 Paalsporen.....	19
5.1.3 Kuil.....	21
5.2 Besluit.....	21
6 BEWONINGSSPOREN UIT DE MIDDELEEUWEN.....	23
6.1 Beschrijving van sporen en vondsten.....	23
6.1.1 Greppel.....	23
6.1.2 Paalspoor.....	23
6.2 Besluit.....	24
7 BEWONINGSSPOREN UIT DE NIEUWE EN NIEUWSTE TIJD.....	25
7.1 Beschrijving van sporen en vondsten.....	25
7.1.1 Greppels.....	25
7.1.2 Kuil.....	26
7.1.3 Paalsporen.....	26
7.1.4 Ploeg- en spitsporen.....	26
7.1.5 Verstoring.....	26
7.2 Besluit.....	27
8 SAMENVATTING.....	29

9 BIBLIOGRAFIE.....	31
9.1 Publicaties.....	31
9.2 Websites.....	31
 10 BIJLAGEN.....	 33
10.1 Lijst van afkortingen.....	33
10.2 Glossarium.....	33
10.3 Archeologische periodes.....	33
10.4 Plannen en tekeningen.....	33
10.5 Vereenvoudigde sporenlijst.....	34
10.6 CD-rom.....	37

1 Inleiding

Naar aanleiding van de geplande aanleg van commerciële en industriële ruimtes door de Vem-invest nv, werd door Onroerend Erfgoed, volgend op een archeologisch vooronderzoek dat uitgevoerd werd door Antea Group nv, een vlakdekkende opgraving geadviseerd.

Het opzet van het onderzoek was, binnen het plangebied het archeologisch erfgoed te documenteren en te interpreteren, gezien een bewaring *in situ* niet mogelijk was. Tijdens het vooronderzoek kwamen enkele middeleeuwse greppels, kuilen en mogelijk een waterput aan het licht. Vlakdekkend onderzoek in het hele projectgebied was noodzakelijk om een beeld te krijgen van de evolutie van het landgebruik op de overgang van het veengebied naar de hoger gelegen zandgronden.

Deze opdracht werd op 8 augustus 2011 aan All-Archeo bvba toegewezen. Het terreinwerk werd uitgevoerd van 10 oktober tot en met 14 oktober 2011, onder leiding van Marijke Derieuw. Wetenschappelijke advisering werd verzorgd door Rica Annaert van Onroerend Erfgoed.

2 Projectgegevens en afbakening onderzoek

2.1 Afbakening studiegebied

Het projectgebied is gelegen in de provincie Antwerpen, gemeente Stabroek (Fig. 1), percelen 129C2 en 129X (kadaster Stabroek, afdeling 1, sectie C). Het onderzoeksgebied beslaat een oppervlakte van circa 1875 m² en is volgens het gewestplan gelegen in een zone voor ambachtelijke bedrijven en kmo's (1100).

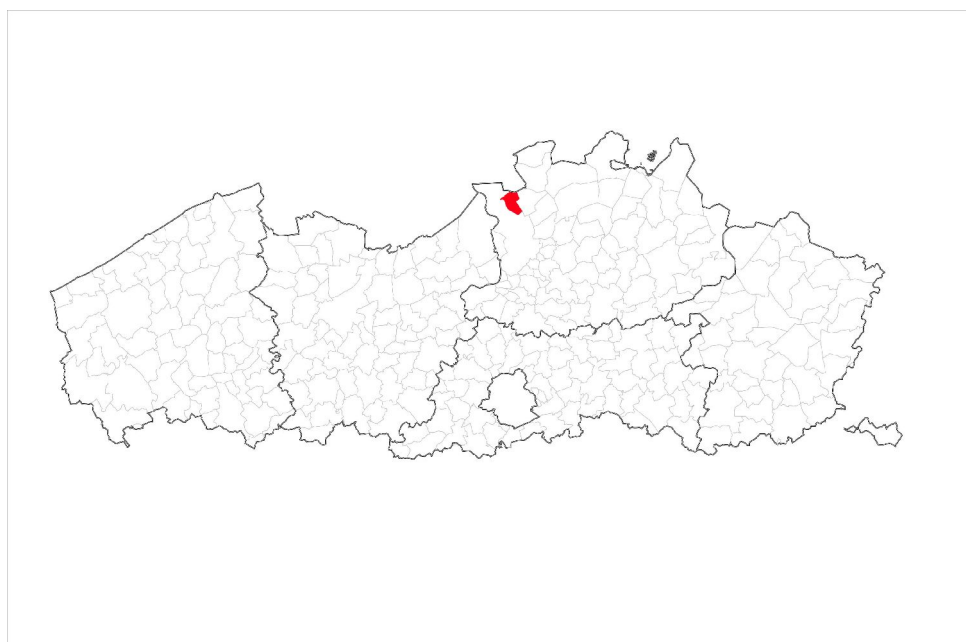

Fig. 1: Situeringsplan Stabroek

- Administratieve gegevens met betrekking tot de locatie van het onderzoek:
 - Provincie: Antwerpen
 - Locatie: Stabroek
 - Plaats: Dorpsstraat
 - Toponiem: -
 - x/y Lambert 72-coördinaten:
 - 149821; 224428
 - 149893; 224352
 - 149880; 224276
 - 149775; 224406

Stabroek is gelegen in het noorden van de provincie Antwerpen, ten zuiden van de Nederlandse gemeente Putte, ten noorden en ten westen van Antwerpen en ten oosten van Kapellen. Het projectgebied (Fig. 2) is gelegen in de dorpskern, ten westen van de haven van Antwerpen en wordt ingesloten door de Brouwersstraat in het oosten, de Dorpsstraat in het noorden en weiland in het zuiden. Het ligt binnen een bedrijventerrein in uitvoering.

Fig. 2: Kleurenorthofoto met een situering van het onderzoeksgebied (maps.google.nl)

2.2 Aard bedreiging

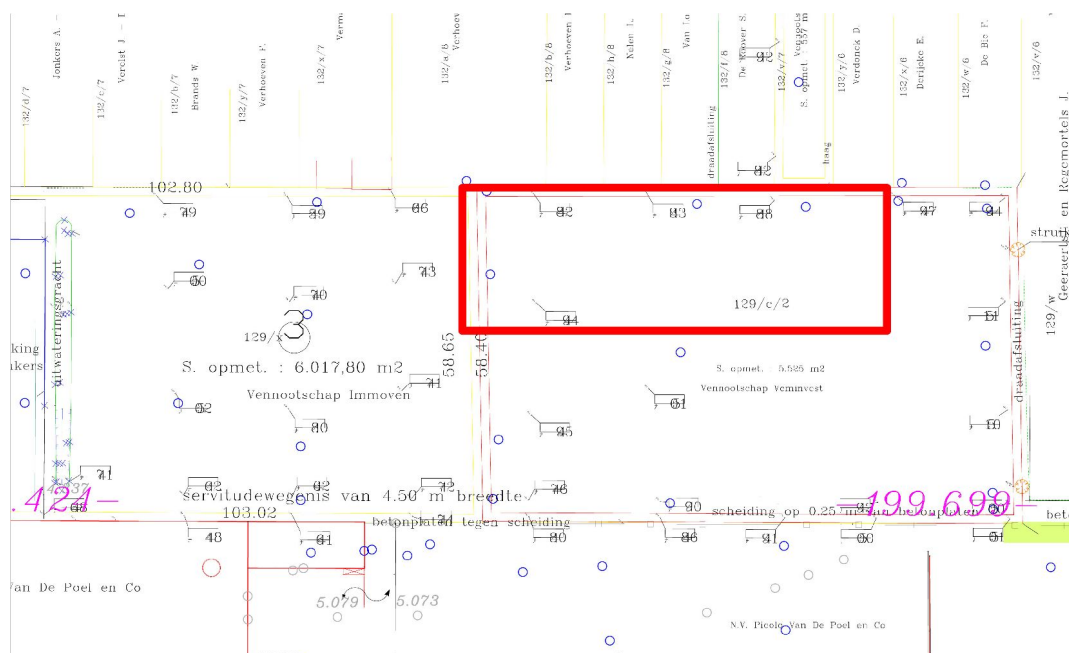

Fig. 3: Inplantingsplan

Vem-invest nv plant in de nabije toekomst de aanleg van nieuwe magazijnen, op de onderzoekslocatie (Fig. 3). Dit gaat gepaard met een verstoring van het archeologisch bodemarchief.

2.3 Onderzoeksopdracht

De bedoeling van het onderzoek was het uitvoeren van een vlakdekkende opgraving van een zone van circa 1875 m², gezien een archeologisch vooronderzoek, uitgevoerd door Antea Group nv, een hoge archeologische potentie van dit deel van het terrein heeft aangetoond. Een bewaring *in situ* is geen optie. Dit onderzoek werd gecombineerd met een meer exhaustieve bureaustudie.

In het bijzonder werd nagegaan wat de aard is van de aanwezige archeologische (bewonings)sporen, wellicht uit de Romeinse periode en de middeleeuwen, waarop het vooronderzoek gewezen heeft.

Een aantal vragen dienden in het bijzonder beantwoord te worden:

- Wat is de aard, de verspreiding en de datering van de sporen?
- Zijn er structuren te herkennen?
 - Wat is hun aard (functioneel, bewaringstoestand), datering, verspreiding en ruimtelijke samenhang?
- Kunnen de interpretaties van het vooronderzoek fijngesteld worden?
- Wat is de relatie met het omliggende landschap?
- Wat is het belang en de betekenis van de site binnen de bestaande kennis over de geschiedenis van Stabroek en de ruimere regio?
- Wat is het belang van de site binnen de bestaande kennis van gelijkaardige sites?

3 Beschrijving referentiesituatie

3.1 Landschappelijke context

3.1.1 Topografie

Op de topografische kaart is het gebied gelegen tussen 5 en 6,25 m TAW (Fig. 4). Het terrein helt heel licht af naar het noordoosten en bevindt zich op de zuidoostelijke rand van een zandige opduiking in het natte Scheldealluvium. De smalle percelering wijst er op dat het terrein mee is opgenomen in de inpolderingsactiviteiten van de late middeleeuwen.

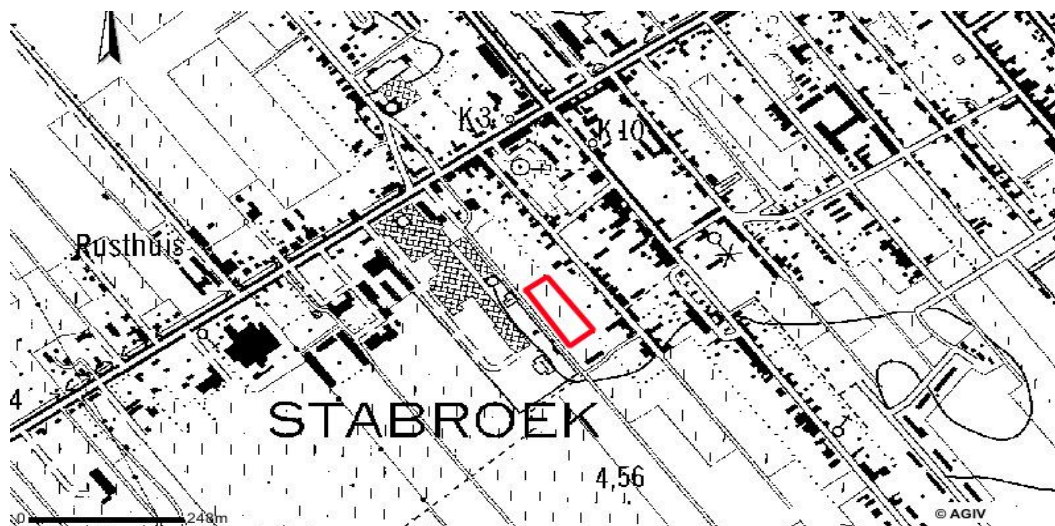

Fig. 4: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen>)

3.1.2 Hydrografie

Fig. 5: Hydrografie (<http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/vha>)

Het gebied is gelegen binnen het Beneden-Scheldebekken in de subhydrografische zone van het Groot Schijn van de monding van de Rode Beek (excl.) tot de monding in de Schelde. Ten noordwesten loopt De Zijp, die loopt tussen een naamloze waterloop en een afwateringsgracht, die op zijn beurt parallel loopt met de Antwerpse havendokken. Ten noorden van het terrein

lopen de Noordbeek en de Zuidbeek parallel met elkaar. Deze monden beiden uit in voorgenoemde afwateringsgracht. In het zuiden loopt de Kleine Watergang min of meer parallel met 's Hertogdijkse Beek (Fig. 5).

3.1.3 Bodem

Het gebied is gelegen in de zandstreek. De geologische ondergrond bestaat uit het Lid van Merksem (LiMe), een formatie uit het Pliocen, gekenmerkt door grijsgroen tot grijsbruin fijn tot middelmatig zand, dat glauconiethoudend en kalkhoudend is en schelpfragmenten en siderietconcreties bevat.¹

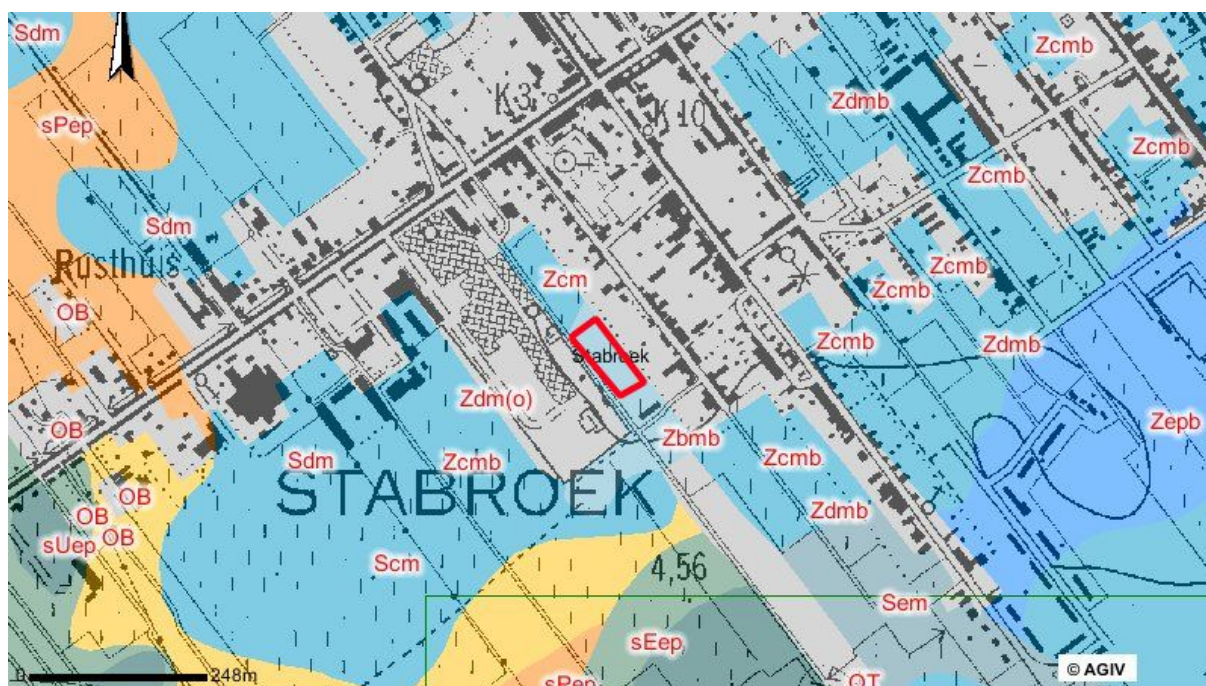

Fig. 6: Bodemkaart (<http://www.agiv.be>)

De bodem is op de plaats van het projectgebied op de bodemkaart weergegeven als een droge zandbodem met een dikke antropogene humus A horizont (Zbmb) (Fig. 6). Het vooronderzoek toonde de aanwezigheid van een intacte podzolbodem op het terrein aan.

Fig. 7: Bodemopbouw in profiel 1

Fig. 8: De bodemopbouw in profiel 6

¹ <http://dov.vlaanderen.be>

De aangelegde profielen op het terrein toonden een bodemprofiel dat bestond uit een 50 tot 70 cm dikke antropogene humus A-horizont, die gelegen is op de C-horizont (Fig. 7). Enkel in het noordwesten van het terrein was er een restant van een B-horizont, variërend in dikte tussen 10 en 20 cm, die toegeschreven kan worden aan een podzol (Fig. 8).

3.2 Beschrijving gekende waarden

3.2.1 Historische gegevens

In de 13de eeuw verwierven de heren van Breda heel wat goederen in de polders en het was door verkoop van Gilbert van Breda na 1232 dat de gemeenten Hoevenen, Kapellen en vermoedelijk ook Stabroek ontstonden. Stabroek werd voor eerst vermeld in 1258 en 1272 onder de benamingen Stakebroek en Staecbruec. Voor circa 1250 vormde Stabroek een gehucht van Lillo en had het een kapel die afhankelijk was van Lillo. Na aanleg van 's Hertogendijk in de dertiende eeuw werden de polders van Lillo en Ettenhoven gescheiden evenals de twee nederzettingen. De eerste dorpskern bevond zich in "Oudbroek" in het uiterste noorden van de huidige gemeente. De dijkbreuk van 1283 bracht mee dat de nederzetting zich verplaatste naar de huidige hoger gelegen plaats.²

Op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), kunnen de hoofdwegen van Stabroek gemakkelijk herkend worden (Fig. 9). Verder is te zien dat het terrein in landbouwgebied gelegen was. Ook de Atlas der Buurtwegen uit circa 1841 toont een gelijkaardig beeld. Aan het stratenplan was nog niets veranderd en ook de bebouwing was grotendeels hetzelfde (Fig. 10).

Fig. 9: Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (<http://www.ngi.be>)

² <http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/20703>

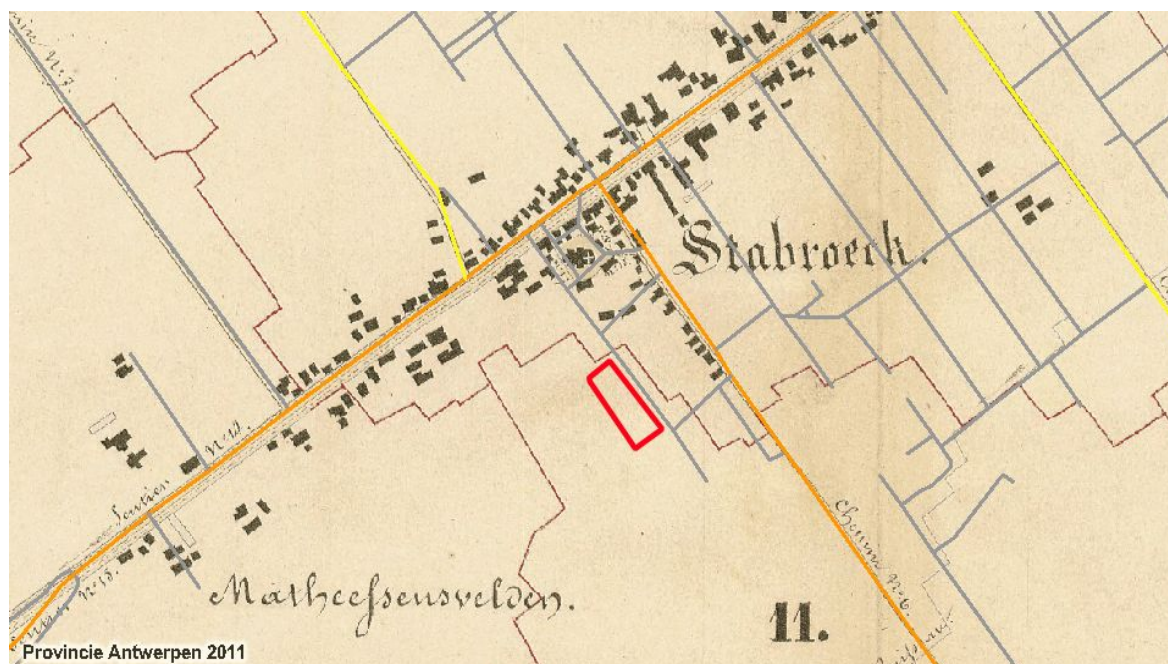

Fig. 10: Atlas van de Buurtwegen (<http://gis1.provant.be/Geoloketten/geoloket.jsp?geoloketid=55>)

3.2.2 Archeologische voorkennis

In en nabij het projectgebied zijn volgens de Centraal Archeologische Inventaris drie gekende archeologische waarden aanwezig.

- CAI 112011: De Groene Zwaan, hoeve uit de zeventiende eeuw.
- CAI 103705: Molen van Stabroek, Ferrariskaart als *terminus ante quem*.
- CAI 112012: Lassonhof. Oudste gebouw dateert vermoedelijk uit het midden van de 14de eeuw (walgrachtsite). In de 17de tot 18de eeuw wordt de hoeve uitgebreid en in 1810 werd ze omgebouwd tot een neo-Lodewijk XV kasteel, dat in de 19de en 20ste eeuw nog verbouwd wordt.

In het projectgebied voerde Antea Group nv een vooronderzoek uit, waarbij drie sleuven en een aantal kijkvensters aangelegd werden. Tijdens dit vooronderzoek kwamen een middeleeuwse gracht en enkele vermoedelijk oudere (Romeinse?) paalsporen aan het licht. De paalsporen konden niet meteen toegeschreven worden aan een structuur, maar vertoonden wel een lineaire oriëntatie.³

3 Vandorpe 2011

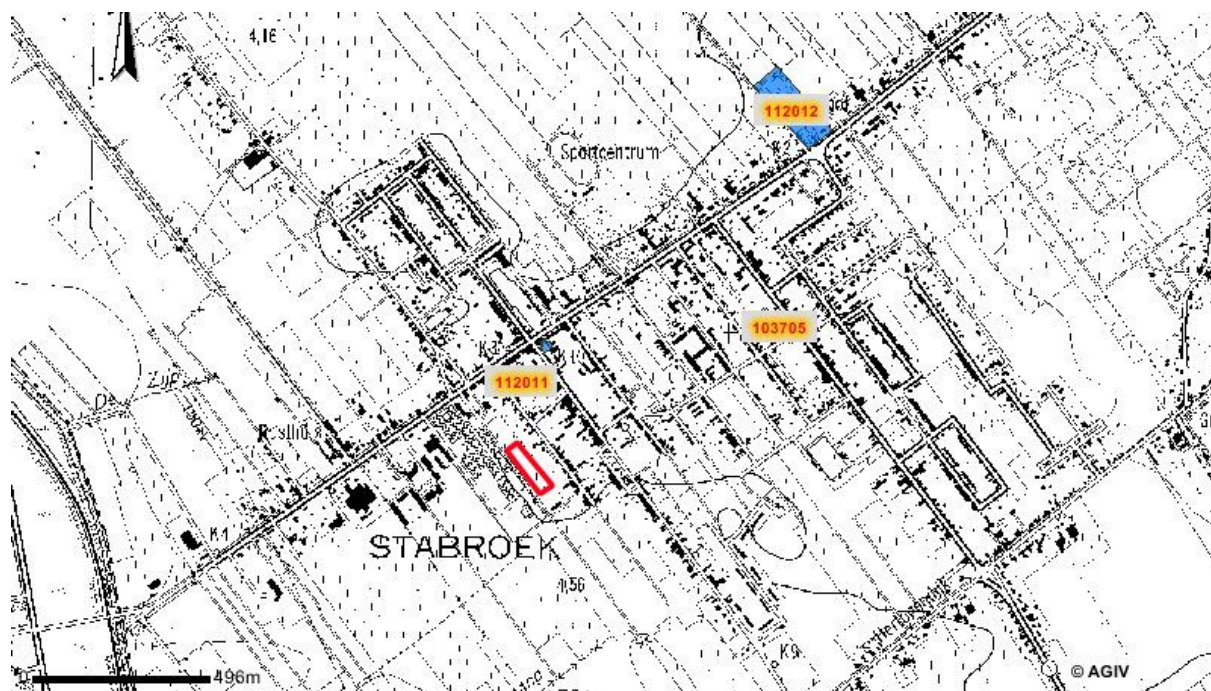

Fig. 11: Overzichtskaat CAI

3.2.3 Inschatting intactheid archeologisch erfgoed en archeologische potentie

Het projectgebied en de omgeving ervan bevatten nauwelijks gekende archeologische waarden en lijkt vooral potentie te hebben voor de middeleeuwen en latere periodes. Het voorkomen van andere periodes kan moeilijk ingeschat worden.

Op basis van de bureaustudie en het door Antea Group nv uitgevoerde vooronderzoek, kon de intactheid van het archeologisch erfgoed ingeschat worden. Gezien de bodem van het projectgebied grotendeels niet verstoord lijkt, zie bijvoorbeeld de aanwezigheid van een podzol, wordt verwacht dat aanwezige archeologische waarden vrij goed bewaard gebleven zijn.

4 Resultaten terreinonderzoek

4.1 Toegepaste methoden & technieken

De bovengrond van de opgravingsvlakken werd verwijderd tot op het archeologisch leesbare niveau, bepaald door de leidinggevende archeoloog. Alle sporen, werkputten en een aantal representatieve profielen werden fotografisch vastgelegd. Vervolgens werden alle vlakken, profielen, sporen en aanlegvondsten topografisch ingemeten en werden de sporen en profielen beschreven, waarna de sporen werden gecoupeerd, ingetekend en gefotografeerd. Daar waar structuren werden aangetroffen, werd getracht de hiertoe behorende sporen in eenzelfde richting en in één fase te couperen, teneinde ze reeds op het terrein zo goed mogelijk te kunnen evalueren.

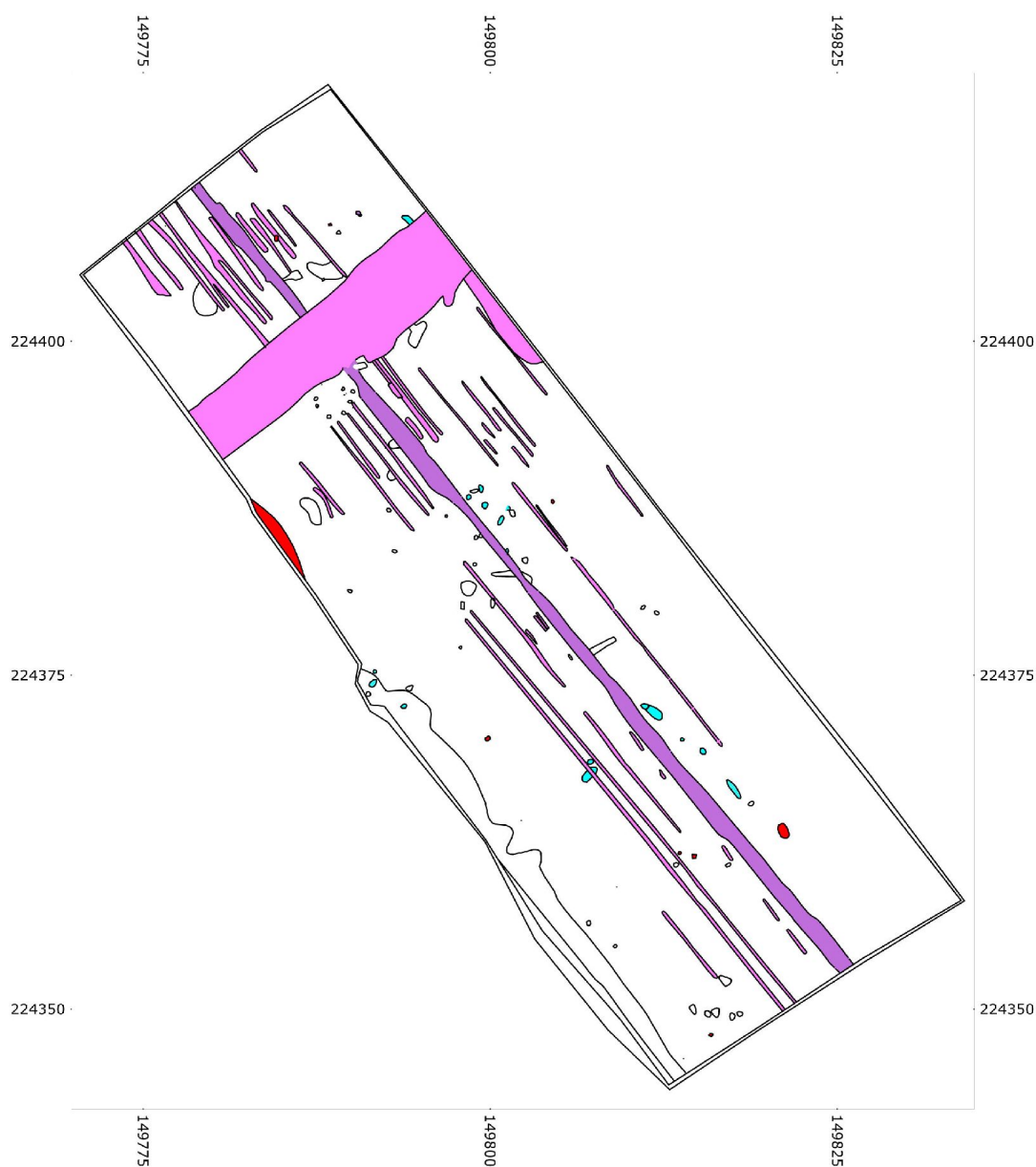

Fig. 12: Gefaseerd overzichtsplaan (blauw: onbepaald, paars: (late) middeleeuwen, roze: nieuwe of nieuwste tijd, rood: recent)

4.2 Periodes

Tijdens het onderzoek werden resten aangetroffen uit verschillende periodes. In de eerste plaats gaat het om sporen die te dateren zijn in de (late) middeleeuwen of nieuwe tijd en sporen uit de nieuwste tijd. Verder werden nog enkele recente verstoringen vastgesteld. Een aantal sporen zijn ouder dan eerstgenoemde sporen, maar zijn, gezien de ondiepe bewaring en het gebrek aan vondsten, niet te dateren (Fig. 12).

4.3 Sporen

In totaal werden 132 sporen geregistreerd. Na evaluatie bleken 51 hiervan natuurlijk te zijn.

Greppels	Paalsporen	Ploegsporen	Kuilen	Verstoringen
8	19	47	2	2

Tabel 1: Overzicht van de voornaamste categorieën in de aangetroffen sporen

De voornaamste categorieën die aangetroffen werden zijn ploegsporen, paalsporen, greppels, kuilen en verstoringen.

4.4 Vondsten

In totaal werden 41 fragmenten van voorwerpen ingezameld, waarvan 35 uit geregistreerde sporen.

Categorie	Subcategorie	Totaal
Aardewerk	Vaatwerk	24
	Bouwmateriaal	11
	Andere	1
Metaal	Bouwmateriaal	3
	Gebruiksvoorwerp	1
Organisch materiaal	Bot	1
Steen	Ijzerzandsteen	1

De grootste categorie is die van het vaatwerk, gevolgd door bouwmateriaal. Verder zijn ook metaal, organisch materiaal en steen ingezameld.

4.5 Natuurwetenschappelijke analyses en conservatie

Van enkele sporen werden monsters genomen voor eventueel verdere natuurwetenschappelijke analyses. Deze omvatten bemonsteringen voor pollenanalyse en ¹⁴C-datering.

Monsternr.	Werkput	Spoor	Laag	Vlak/Coupe	Monstername	Behandeling zeef	Residu
MP001	1	28	b	coupe	pollenprofiel		
MB001	1	28	b	coupe	bulkmonster		
MHK001	1	84		coupe	houtschool		

Na evaluatie blijkt het weinig zinvol om deze monsters verder te onderzoeken.

Er werd tevens een metalen voorwerp gevonden in spoor 5 (zie later). Het röntgenen en het conserveren ervan lijkt in het kader van dit onderzoek maar weinig zinvol.

5 Bewoningssporen van onbepaalde datering

Er zijn verschillende sporen aangetroffen die, gezien hun ondiep bewaring en gebrek aan vondsten moeilijk te dateren zijn. Tevens is moeilijk uit te maken of het gaat om slecht bewaarde antropogene sporen of om natuurlijke sporen. Daarenboven is er geen structuur in te herkennen. Gezien ze oversneden worden door sporen die dateren in de late middeleeuwen of nieuwe tijd, zijn deze sporen ouder. De sporen bevinden zich voornamelijk centraal op het terrein.

5.1 Beschrijving van sporen en vondsten

5.1.1 Greppel

Spoor 6 wordt door spoor 7 (zie verder) doorsneden. Dit spoor is circa 40 cm breed, tot 26 cm diep en heeft een lichtgrijze gevlekte vulling. Mogelijk is het eerder een kuil dan een greppel, maar door de langgerekte vorm ervan wordt het hier bij de greppels geplaatst.

5.1.2 Paalsporen

Er zijn verschillende paalsporen te onderscheiden, met een lichtgrijze gevlekte vulling en een ronde tot ovale vorm. De meesten bevatten wat houtskool.

Sporen 66A, 66, 70, 71 liggen op één lijn, maar verder is hierin geen structuur te onderscheiden. Sporen 97 en 98 bleken één spoor te zijn, dat doorsneden wordt door een ploegspoor. Dit spoor is in vergelijking met de anderen wel dieper bewaard, tot 24 cm, en heeft een w-vormig profiel. Spoor 99 ligt er vlak naast en is tot 12 cm bewaard (Fig. 17 en Fig. 13).

Fig. 13: Sporen 97, 80, 98 en 99

Fig. 14: Coupe op spoor 97-98 en 80

In het midden van de werkput, tegen de zuidwestelijke wand, liggen enkele paalsporen van meer dubieuze aard bij elkaar. Spoor 130 tekent zich nog relatief duidelijk af, maar sporen 126 en 127 zijn grotere twijfelgevallen en zijn misschien eerder natuurlijk te noemen (Fig. 15 en Fig. 16).

Fig. 15: S126 tot en met S130

Fig. 16: Coupe op S130

Fig. 17: Vlakfoto van S48, 50, 51, 52, 54 en 57

Centraal in de werkput liggen nog wat paalsporen bij elkaar, zonder dat er een structuur in te herkennen is. Het gaat om sporen 48,50, 51, 52 en mogelijk ook 54 (Fig. 17). Spoor 57 ligt hier ook bij, maar dit spoor heeft een donkerdere vulling en is duidelijk af te lijnen als een antropogeen spoor (Fig. 19).

Fig. 19: S28 en 57

Fig. 18: Coupe op S84

Spoor 84 bevindt zich geïsoleerd in het zuiden van het terrein. Het onderscheidt zich van voorgenoemde paalsporen door een duidelijke aflijning op een punt. Het heeft ook een iets bruinere vulling (Fig. 18).

5.1.3 Kuil

Spoor 72 is een kuil die qua uitzicht lijkt op spoor 66. Het is echter langgerechter en minder duidelijk af te lijnen (Fig. 20).

Fig. 20: Coupe op S72

5.2 Besluit

Er werden verschillende sporen aangetroffen, voornamelijk paalsporen, die moeilijk te dateren zijn, maar ouder zijn dan de late middeleeuwen of de nieuwe tijd.

6 Bewoningssporen uit de middeleeuwen

De overige menselijke sporen op de site dateren uit de middeleeuwen. Deze datering is enerzijds gebaseerd op basis van het aangetroffen vondstmateriaal en anderzijds op basis van de morfologische kenmerken van een aantal van de aangetroffen sporen. De sporen beperken zich tot een greppel die het hele terrein in de lengte doorkruist en een paalspoor in het noorden van het terrein.

6.1 Beschrijving van sporen en vondsten

6.1.1 Greppel

Spoor 28 loopt parallel aan de aangetroffen ploegsporen. De greppel is gemiddeld 70 cm breed en is op zijn diepste punt 46 cm diep. In de vulling zijn twee lagen te onderscheiden: een bovenste laag met een donkere bruingrijze homogene vulling en een onderste laag met een donkere bruinzwarte gelaagde vulling, die houtskool bevat (Fig. 21). Op basis van het vondstmateriaal is de greppel te dateren in de late middeleeuwen.

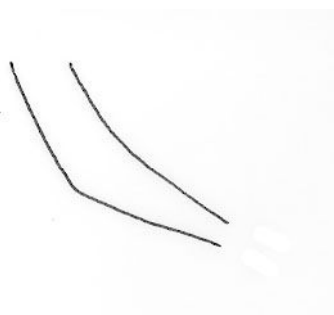

Fig. 22: V008 S28: wandfragment handgevormd aardewerk (1:1)

Fig. 21: Coupe op S28

Het vondstmateriaal omvat een wandfragment handgevormd aardewerk (Fig. 22), een wandfragment gedraaid grijs aardewerk, twee wandfragmenten ongeglazuurd rood aardewerk en drie wandfragmenten geglaazuurd rood aardewerk. De greppel loopt parallel met de langgerekte polderpercelering en staat hier duidelijk mee in verband.

6.1.2 Paalspoor

Fig. 23: S5

Fig. 24: Coupe op S5

Eén paalspoor, spoor 5, is mogelijk toe te wijzen aan de middeleeuwen of nieuwe tijd. Het heeft een opvallend afwijkende vulling, met name een grijsbruin gevlekte tot gelaagde vulling (Fig. 24) en is 22 cm diep (Fig. 23). In dit paalspoor werd een metalen gebruiksvoorwerp gevonden, dat verder niet gedetermineerd kan worden (Fig. 25).

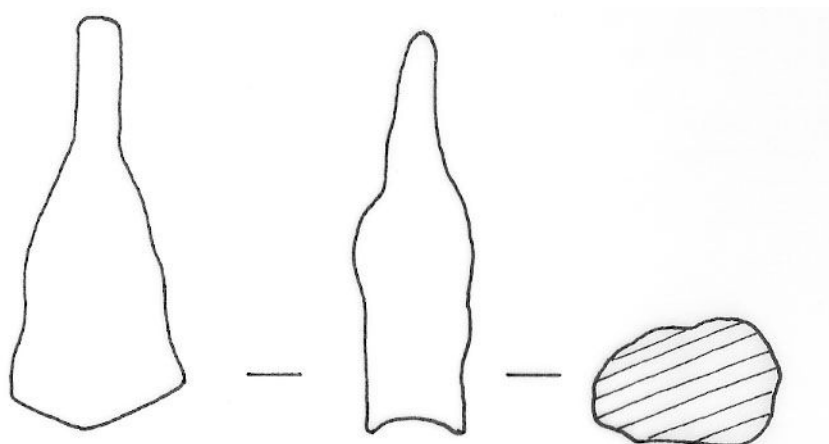

Fig. 25: V001 S5 (schaal 1:1)

6.2 Besluit

Er werden twee sporen aangetroffen die mogelijk toegewezen kunnen worden aan de middeleeuwen; het gaat om een greppel en een paalspoor. Er is evenwel geen relatie tussen beide sporen aan te tonen.

7 Bewoningssporen uit de nieuwe en nieuwste tijd

De sporen uit de nieuwe en nieuwste tijd zijn in hoofdzaak in verband te brengen met landbouwactiviteiten op het terrein. Ze bevinden zich verspreid over het terrein.

7.1 Beschrijving van sporen en vondsten

De sporen beperken zich tot greppels, een kuil, paalsporen, ploegsporen en een verstoring.

7.1.1 Greppels

De meest prominente greppel is spoor 7. Deze greppel is tot 6 m breed en heeft, volgens een boring, een maximale diepte van 96 cm, waarbij het diepste punt aan de noordwestelijke zijde van de greppel ligt en de diepte snel afneemt naar de zuidoostelijke zijde toe. De greppel loopt parallel aan de huidige perceelsgrenzen. Loodrecht er op en er op aansluitend ligt spoor 8. Deze is met circa 6 cm zeer ondiep en is tevens lichter van kleur. Zowel spoor 7 als spoor 8 leverden rood geglazuurd aardewerk (Fig. 27 en Fig. 28) en steengoed op.

Fig. 26: S7

Fig. 27: V002 S7, bodem in geglazuurd rood aardewerk en rand van een kan in geglazuurd rood aardewerk (1:3)

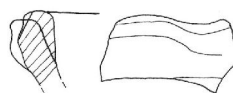

Fig. 28: V004 S8, rand van een kan in geglazuurd rood aardewerk (1:3)

Sporen 114 en 115 liggen parallel aan de ploegsporen in het noordwesten van het terrein, maar zijn breder en humeuzer van vulling.

7.1.2 Kuil

Er werd een recente kuil aangetroffen, spoor 75 (Fig. 29). Deze was onduidelijk afgelijnd en bevatte botmateriaal dat zich niet in verband bevond. Het gaat vooral om ribben en wervels, vermoedelijk van vee. Gezien de goede bewaring van de botten is deze kuil waarschijnlijk recent van aard.

Fig. 29: Coupe op S75

Fig. 30: Coupe op S77

7.1.3 Paalsporen

Enkele paalsporen zijn, gezien hun rechthoekige vorm en homogene donkergrijze vulling (Fig. 30), eerder recent van aard. Het gaat om sporen 3, 20, 33, 77, 82, 94 en 131.

7.1.4 Ploeg- en spitsporen

De grote meerderheid van de aangetroffen sporen zijn ploeg- en spitsporen. Ze hebben een noordoost-zuidwest oriëntatie, parallel met de perceelsgrenzen, een grijze (zwarte) gevlekte vulling en zijn tussen 15 en 37 cm breed (Fig. 31 en Fig. 32). Ze lopen over het hele terrein. Een exacte datering kan voor deze ploegsporen niet bekomen worden.

Fig. 31: Vlakfoto met verscheidene ploegsporen

Fig. 32: Coupe van S41-43

7.1.5 Verstoring

Tegen de zuidelijke rand van de werkput loopt een ondiepe verstoring (sporen 95 en 119) (Fig. 33). Deze bestaat uit homogene grijze, rechthoekige vlakken, die haaks op de richting van de ploegsporen staan.

Fig. 33: Coupe van S95

Dit spoor leverde een bodemfragment in geglaazuurd rood aardewerk en één in gedraaid grijs aardewerk en een wandfragment rood aardewerk op (Fig. 34).

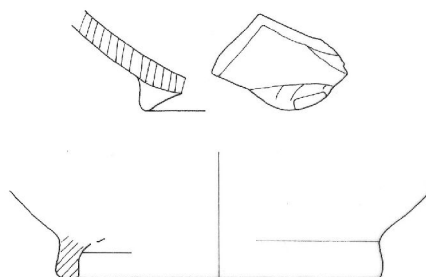

Fig. 34: V011 S95, Twee bodemfragmenten (1:3)

7.2 Besluit

De sporen die in de nieuwe tijd te situeren zijn, bestaan in hoofdzaak uit ploegsporen. Ook de aangetroffen greppels, die waarschijnlijk perceelsgrenzen zijn, kunnen hiermee in verband gebracht worden. De paalsporen werden geïsoleerd aangetroffen en kunnen dus niet verder geïnterpreteerd worden.

8 Samenvatting

Naar aanleiding van de aanleg van nieuwe magazijnen op een terrein aan de Dorpsstraat te Stabroek, door Vem-invest, en volgend op een vooronderzoek dat uitgevoerd werd door Antea Group nv, werd een vlakdekkende opgraving op het terrein uitgevoerd.

Het vooronderzoek leverde een laat-middeleeuwse greppel op, evenals enkele paalsporen van onbepaalde datering. De greppel loopt parallel aan de langgerekte polderpercelering en staat hier duidelijk mee in verband. De sporen werden in het vervolgonderzoek aangetroffen, samen met ploegsporen van recente datum.

9 Bibliografie

9.1 Publicaties

Vandorpe, L., 2011: *Archeologisch proefsleuvenonderzoek Stabroek: Dorpsstraat*, onuitgegeven rapport (Rapporten Antea Group).

9.2 Websites

Agentschap voor geografische informatie Vlaanderen (2011)
<http://geo-vlaanderen.agiv.be/>

Centraal Archeologische Inventaris (2011)
<http://cai.erfgoed.net/cai/index.php>

Databank Ondergrond Vlaanderen (2011)
<http://dov.vlaanderen.be>

Atlas der Buurtwegen - Provincie Antwerpen (2010)
<http://gis1.provant.be/Geoloketten/geoloket.jsp?geoloketid=55>

Nationaal Geografisch Instituut (2011)
<http://www.ngi.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2011)
Vlaams instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE)
<http://www.onderzoeksbalans.be>

10 Bijlagen

10.1 Lijst van afkortingen

CAI	Centrale Archeologische Inventaris
TAW	Tweede Algemene Waterpassing
DHM	Digitaal hoogtemodel

10.2 Glossarium

Ex situ	Tegenovergestelde van in situ.
Hydrografie	Beschrijving van de fysische eigenschappen van waterlichamen en het aangrenzende land.
In situ	Term gebruikt voor de aanduiding van archeologische resten die in dezelfde toestand worden teruggevonden als ze in het verleden door de mens zijn achtergelaten.
Off-site	Sporen die niet onmiddellijk aan een site kunnen toegewezen worden.
Onderzoeksgebied	Deel van het plangebied dat onderworpen is aan een archeologisch (voor)onderzoek.
Plangebied	Het terrein waarop een bodemverstorende activiteit wordt gepland of uitgevoerd.
Spijker	Bijgebouw dat dienst doet als opslagplaats.

10.3 Archeologische periodes

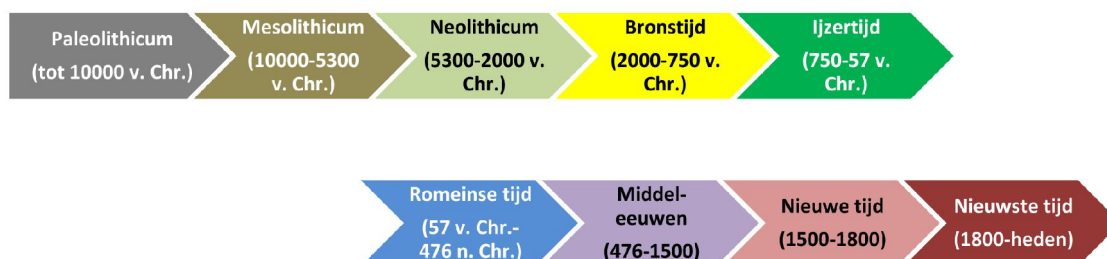

Fig. 35: Archeologische periodes

10.4 Plannen en tekeningen

Plan 1: Overzichtsplan

10.5 Vereenvoudigde sporenlijst

Spoor		Kleur		Homogeen/heterogeen	Compactheid		Samenstelling	Vorm	Afijning	Opmerkingen	Interpretatie	Anthropogeen/natuurlijk	Coupe	
		Hoofdkleur	Bijkleur											
1	D	grijs		Homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
2	D	grijs		Homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
3		grijs		Homogeen	vrij	vast	zand	rechthoekig	duidelijk		paalspoor	A	ja	
4	D	grijs	bruin	homogeen	vrij	vast	zand	rond	duidelijk		natuurlijk	N	ja	
5		grijs	bruin	gevekt	vrij	vast	zand	onregelmatig	duidelijk		paalspoor	A	ja	
6	L	grijs		gevekt	vrij	vast	zand	onregelmatig	duidelijk		greppel	A	ja	
7	D	grijs	bruin	gevekt	vrij	vast	zand	onregelmatig	duidelijk		greppel	A	Bo	
8		bruin	grijs	gevekt	vrij	vast	zand	langwerpig	duidelijk		greppel	A	ja	
9	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
10	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja	
11	D	bruin		gevekt	vrij	vast	zand	langwerpig	duidelijk		kuil	A	ja	
12	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
13	D	grijs	zwart	homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
14	D	grijs		gevekt	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
15	D	grijs	zwart	gevekt	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
16	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
17	D	grijs	zwart	homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
18	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk	(=22)	ploegspoor	A	ja	
19	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
20		grijs	bruin	homogeen	vrij	vast	zand	onregelmatig	duidelijk	recent	paalspoor	A	ja	
21		grijs	bruin	homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
22	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	duidelijk	(=18)	ploegspoor	A	ja	
23	L	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	ovaal	onduidelijk		natuurlijk	N	ja	
24	D	grijs	bruin	homogeen	vrij	vast	zand	rond	onduidelijk		natuurlijk	N	ja	
25	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
26	D	grijs	bruin	homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
27	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
28	D	bruin	grijs	homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	duidelijk		greppel	A	ja	
29	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
30	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
31	D	grijs	zwart	homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
32	D	grijs	zwart	homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
33		bruin		homogeen	vrij	vast	zand	rond/ovaal	onduidelijk		paalspoor	A	ja	
34	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	onregelmatig	onduidelijk		natuurlijk	N	ja	
35	D	grijs	zwart	homogeen	vrij	vast	zand	onregelmatig	onduidelijk		kuil natuurlijk?	N?	ja	
36	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	vierkant	onduidelijk		paalspoor	A	ja	
37	D	bruin		homogeen	vrij	vast	zand	onregelmatig	onduidelijk		natuurlijk	N	ja	
38	D	bruin		homogeen	vrij	vast	zand	rond	duidelijk		natuurlijk	N	ja	
39	D	bruin		homogeen	vrij	vast	zand	rond	duidelijk		natuurlijk	N	ja	
40	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
41		bruin	grijs	gevekt	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja	
42	D	bruin	grijs	homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja	

Spoor	Kleur			Homogeen/heterogeen	Compactheid		Samenstelling	Vorm	Aftijning	Opmerkingen	Interpretatie	Antropogeen/natuurlijk	Coupe
	Donker/licht	Hoofdkleur	Bijkleur										
43	D	grijs	bruin	homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja
44	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	rechthoekig	duidelijk		natuurlijk	N	ja
45	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja
46	D	grijs	zwart	gevekt	vrij	vast	zand	onregelmatig	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
47	D	bruin	grijs	homogeen	vrij	vast	zand	rond	duidelijk		natuurlijk	N	ja
48	L	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	rond	onduidelijk		paalspoor/natuurlijk?	N?	ja
49	L	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	ovaal	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
50	L	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	ovaal	onduidelijk		paalspoor	A	ja
51	L	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	rond	onduidelijk		paalspoor/natuurlijk?	N?	ja
52	L	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	ovaal	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
53	L	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	ovaal	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
54	L	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	ovaal	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
55	L	bruin		homogeen	vrij	vast	zand	rond	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
56	L	grijs	bruin	homogeen	vrij	vast	zand	rond	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
57		grijs		homogeen	vrij	vast	zand	ovaal	duidelijk		paalspoor	A	ja
58										uitgehaald spoor vooronderzoek		ne	e
59	L	grijs		gevekt	vrij	vast	zand	onregelmatig	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
60	L	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	onregelmatig	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
61	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja
62	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja
63	D	bruin	grijs	homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja
64	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja
65	D	bruin	grijs	homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja
66	L	grijs		gespikkeld	vrij	vast	zand	onregelmatig	onduidelijk		paalspoor	A	ja
66A	L	grijs		gespikkeld	vrij	vast	zand	onregelmatig	onduidelijk		paalspoor	A	ja
67	L	grijs		gespikkeld	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
68	D	grijs	bruin	homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja
69	D	bruin	grijs	homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja
70	L	grijs		gespikkeld	vrij	vast	zand	rond	onduidelijk		paalspoor	A	ja
71	L	grijs		gespikkeld	vrij	vast	zand	rond	onduidelijk		paalspoor	A	ja
72	L	grijs		gespikkeld	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
73	L	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	rond	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
74	D	grijs	bruin	homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja
75	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	ovaal	duidelijk		kuil	A	ja
76	L	grijs		gespikkeld	vrij	vast	zand	ovaal	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
77	L	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	vierkant	duidelijk	recent	paalspoor	A	ja
78	D	grijs	bruin	homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja
79	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja
80	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja
81	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja
82	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	driehoek	duidelijk	recent	paalspoor	A	ja
83		bruin	grijs	homogeen	vrij	vast	zand	rond	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
84		grijs	bruin	gespikkeld	vrij	vast	zand	rond	onduidelijk		paalspoor	A?	ja
85	L	grijs		gespikkeld	vrij	vast	zand	rond	onduidelijk		natuurlijk	N	ja

Spoor	Kleur			Homogeen/ heterogeen	Compactheid		Samenstelling	Vorm	Aftijning	Opmerkingen	Interpretatie	Antropogeen/ natuurlijk	Coupe
	Donker/ licht	Hoofdkleur	Bijkleur										
86	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja
87	D	grijs	bruin	homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja
88	D	bruin		homogeen	vrij	vast	zand	onregelmatig	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
89	D	bruin		homogeen	vrij	vast	zand	rond	duidelijk		natuurlijk	N	ja
90	D	bruin		homogeen	vrij	vast	zand	ovaal	duidelijk		natuurlijk	N	ja
91	D	bruin		homogeen	vrij	vast	zand	onregelmatig	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
92	D	bruin		homogeen	vrij	vast	zand	rond	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
93	D	bruin		homogeen	vrij	vast	zand	ovaal	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
94		grijs		homogeen	vrij	vast	zand	rond	duidelijk	recent	paalspoor	A	ja
95		grijs		gevekt	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		verstoring	A	ja
96	D	grijs		homogeen	vrij	vast	zand	langwerpig	onduidelijk		ploegspoor	A	ja
97		wit	grijs	gevekt	vrij	vast	zand	onregelmatig	duidelijk	97 = 98	paalspoor	A?	ja
98		wit	grijs	gevekt	vrij	vast	zand	onregelmatig	duidelijk	97 = 98	paalspoor	A?	ja
99		wit	grijs	gevekt	vrij	vast	zand	ovaal	duidelijk		paalspoor	A?	ja
100										uitgehaald spoor vooronderzoek			ne e
101	D	bruin	zwart	gevekt	vrij	vast	zand	ovaal	duidelijk		natuurlijk	N	ja
102	D	grijs	wit	gevekt	vrij	los	zand	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja
103	D	grijs	wit	gevekt	vrij	los	zand	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja
104	D	grijs	wit	gevekt	vrij	los	zand	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja
105	D	grijs	wit	gevekt	vrij	los	zand	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja
106	D	bruin	zwart	gevekt	vrij	vast	zand	onregelmatig	duidelijk		natuurlijk	N	ja
107	D	bruin	zwart	gevekt	vrij	vast	zand	ovaal	duidelijk		natuurlijk	N	ja
108	D	bruin	zwart	gevekt	vrij	vast	zand	ovaal	duidelijk		natuurlijk	N	ja
109	D	bruin	zwart	gevekt	vrij	vast	zand	ovaal	duidelijk		natuurlijk	N	ja
110	D	bruin	zwart	gevekt	vrij	vast	zand	ovaal	duidelijk		natuurlijk	N	ja
111	D	bruin	zwart	gevekt	vrij	vast	zand	ovaal	duidelijk		natuurlijk	N	ja
112	D	grijs	zwart	gevekt	vrij	vast	zand/humeuzer	onregelmatig	duidelijk		natuurlijk	N?	ja
113	D	bruin		homogeen	vrij	los	zand/humeuzer	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja
114	D	bruin		homogeen	vrij	los	zand/humeuzer	langwerpig	duidelijk		greppel?	A	ja
115	D	bruin		homogeen	vrij	los	zand/humeuzer	langwerpig	duidelijk		greppel?	A	ja
116	D	grijs	bruin	gevekt	vrij	los	zand	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja
117		grijs	bruin	gevekt	vrij	los	zand	langwerpig	duidelijk		ploegspoor	A	ja
118		zwart	grijs	gevekt	vrij	vast	zand/humeuzer	onregelmatig	onduidelijk		kuil/ natuurlijk ?	A?	ja
119		grijs		homogeen	vrij	vast	zand	onregelmatig	duidelijk	idem 95	verstoring	A	ja
120		grijs	bruin	gevekt	vrij	vast	zand/humeuzer	ovaal	duidelijk		natuurlijk	N	ja
121		grijs	bruin	gevekt	vrij	vast	zand	onregelmatig	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
122		geel	grijs	gevekt	vrij	los	zand	rond	onduidelijk		restant schaven?	N	ja
123										uitgehaald spoor vooronderzoek			
124	D	bruin	zwart	gevekt	vrij	vast	zand	ovaal	duidelijk		natuurlijk	N	ja
125	L	grijs		gevekt	vrij	vast	zand	rond	onduidelijk		natuurlijk	N	ja

Spoor	Kleur			Homogeen/heterogeen	Compactheid		Samenstelling	Vorm	Aftijning	Opmerkingen	Interpretatie	Coupe	
	Donker/licht	Hoofdkleur	Bijkleur									Antropogeen/natuurlijk	
126	L	grijs		gevekt	vrij	vast	zand	ovaal	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
127	L	grijs		gevekt	vrij	vast	zand	ovaal	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
128	L	grijs		gevekt	vrij	vast	zand	ovaal	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
129	L	grijs		gevekt	vrij	vast	zand	ovaal	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
130	L	grijs		gevekt	vrij	vast	zand	ovaal	onduidelijk		natuurlijk	N	ja
131		grijs	bruin	gevekt	vrij	vast	zand	onregelmatig	duidelijk	recent	paalspoor	A	ja

10.6 CD-rom

Inventarislijsten van het gerecupereerde vondstenmateriaal, van de sporen met beschrijving, van alle tekeningen en van alle foto's zijn digitaal beschikbaar. Dit is tevens het geval voor het dagboek, de foto's, de plannen en tekeningen.